

รูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่

An Integrated Buddhist-Based Model for Conflict Reduction and Harmony Building in Three-Generation Families in Chiang Mai Province

มงคลชัย สมศรี¹, สัญชัย ทิพย์โอสถ² และ บุลากร ผือฮีเขาว³
Mongkolchai Somsri,¹ Sanchai Thipsot² and Burakon Phueheekhao³

Received: 18 February 2025; Revised: 13 December 2025; Accepted: 17 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) รูปแบบและกลไกในการลดความขัดแย้ง และ (2) แนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ภายใต้แนวคิด เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครอบครัวระหว่างคนสามวัยในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 360 คน คัดเลือกด้วยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นแบ่งตามช่วงวัย ได้แก่ เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ กลุ่มละ 120 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพจำนวน 24 คน คัดเลือกแบบเจาะจง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยกระบวนการจัดหมวดหมู่ ตีความ และสังเคราะห์เชิงประเด็น

ผลการวิจัยพบว่า (1) โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยอยู่ในระดับมาก สะท้อนการยอมรับต่อการใช้หลักธรรมเป็นกลไกสนับสนุนความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรม และ (2) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งในครอบครัวสามวัยมีสาเหตุสำคัญจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ ความคาดหวัง และการสื่อสารระหว่างวัย ขณะที่การประยุกต์ใช้หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม การประนีประนอมถ้อยทีถ้อยอาศัย การยอมรับซึ่งกันและกัน และการบูรณาการหลักธรรมร่วมกับบริบทวัฒนธรรมล้านนา เช่น กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น สามารถลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัวได้อย่างชัดเจน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ รูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการ ที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักธรรมทาง

^{1 2 3} มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา; Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: mongkolchai1218@gmail.com

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดเชิงสังคมวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนของครอบครัวไทยในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: รูปแบบเชิงพุทธบูรณาการ; ความขัดแย้งในครอบครัว; ความสามัคคีระหว่างคนสามวัย

Abstract

This study aimed to examine (1) the patterns and mechanisms for conflict reduction and (2) the approaches to strengthening harmony in three-generation families under the Buddhist-integrated framework in Chiang Mai Province. A mixed-methods research design was employed, integrating both quantitative and qualitative approaches. The study population comprised three-generation families in Chiang Mai Province. The quantitative sample consisted of 360 participants selected through stratified random sampling by age group: youth, working-age adults, and older adults, with 120 participants in each group. In addition, 24 key informants for the qualitative component were selected through purposive sampling. The total number of participants was 384. Research instruments included a questionnaire, in-depth interview guidelines, and focus group discussion questions. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were analyzed through content analysis using a systematic process of categorization, interpretation, and thematic synthesis.

The findings revealed that (1) overall, the participants reported a high level of agreement regarding the application of Buddhist principles to reduce conflict and enhance harmony among three-generation family members, reflecting strong acceptance of Buddhist teachings as practical mechanisms for supporting family relationships. (2) The qualitative findings indicated that major sources of intergenerational conflict stemmed from differences in roles, responsibilities, expectations, and patterns of communication across generations. The effective application of key Buddhist principles including the *Aparihāṇiyadhamma* (principles of non-decline), mutual compromise, reciprocity in communication, and mutual acceptance together with their integration into the Lanna cultural context, such as religious activities and local traditions, was found to clearly contribute to conflict reduction and the strengthening of family harmony. The knowledge contribution of this study is the development of a Buddhist-integrated model for conflict reduction

and harmony enhancement in three-generation families, grounded in Buddhist teachings and local cultural foundations. This model can serve as a socio-cultural conceptual framework for promoting peaceful coexistence, constructive communication, and sustainable family relationships in contemporary Thai society.

Keywords: Integrated Buddhist-Based Model; Family Conflict; Intergenerational Harmony

บทนำ

ในบริบทของสังคมร่วมสมัย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่ประกอบด้วย สมาชิกหลากหลายช่วงวัยหรือครอบครัวระหว่างคนสามวัย ได้แก่ กลุ่มเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ความแตกต่างด้านช่วงวัย ประสบการณ์ชีวิต ระบบคุณค่า และบทบาททางสังคม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ความไม่เข้าใจ และความขัดแย้งในครอบครัวได้ง่ายยิ่งขึ้น ภายใต้เงื่อนไขของสังคมที่เน้นการแข่งขัน การเร่งรีบ และแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ครอบครัวจึงควรเป็นพื้นที่แห่งความอบอุ่น และความเกื้อกูลกลับกลายเป็นพื้นที่เปราะบาง ที่ความขัดแย้งสามารถปะทุขึ้นได้ทั้งในมิติทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม (รัฐพลใจเย็นมา และสุรพล สุยะพรหม, 2561; นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ และคณะ, 2565) ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มปัญหาที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงภาวะวิกฤตทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยกระตุ้นสำคัญ ได้แก่ ความเครียด การใช้สารเสพติด ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจในครอบครัว และการขาดทักษะการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ (จินตนา วัชรสินทร์ และคณะ, 2561; สำนักพัฒนาสังคม, 2564) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วน ในการแสวงหาแนวคิดและรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ที่เหมาะสมกับบริบทครอบครัวไทย โดยเฉพาะแนวทางที่ยึดโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นระบบคุณค่าที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ แม้จะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ก็เผชิญกับปัญหาความเปราะบางของครอบครัว ไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยเฉพาะครอบครัวระหว่างคนสามวัยที่ต้องเผชิญแรงกดดัน จากโครงสร้างประชากรและภาวะการมีงานทำ ข้อมูลประชากรของจังหวัดเชียงใหม่ ชี้ให้เห็นว่ามีประชากรวัยทำงานเป็นสัดส่วนสูง ขณะที่ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยังมีประชากรจำนวนมากที่ไม่มีงานทำหรืออยู่นอกระบบการจ้างงาน ซึ่งส่งผลให้ภาระทางเศรษฐกิจตกอยู่กับกลุ่มวัยทำงานเป็นหลัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566; สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความตึงเครียดในครอบครัว ทั้งในรูปแบบของการพิ่งพิงระหว่างวัย ความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน และการสื่อสารที่ขาดความเข้าใจ โดยเฉพาะในบริบทสังคมเมืองและกึ่งเมืองที่วิถีชีวิต

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความขัดแย้งในครอบครัวของจังหวัดเชียงใหม่จึงไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม ความสัมพันธ์ระหว่างวัย และการลดบทบาทของกลไกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่เคยทำหน้าที่ประคับประคองความสามัคคีในครอบครัวล้านนา เช่น การให้ความเคารพผู้อาวุโส การใช้วัดและกิจกรรมทางศาสนาเป็นพื้นที่เชื่อมความสัมพันธ์ และการใช้การประนีประนอมเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน (จินดาวรรณ กาญจนภานุพันธ์, 2562; พระมหาศิวะเสน ญาณเมธี, 2561) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาความขัดแย้งในครอบครัวจำนวนมากมักมุ่งเน้นการอธิบายปัญหาเชิงพฤติกรรมหรือเชิงจิตวิทยาเป็นหลัก ขณะที่การพัฒนารูปแบบเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นยังมีอยู่อย่างจำกัด

จากปัญหาและบริบทดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานสำคัญว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอปริหานิยธรรม สปัจริยธรรม และแนวคิดเรื่องการประนีประนอม และการยอมรับซึ่งกันและกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกลไกในการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย โจทย์การวิจัยสำคัญจึงอยู่ที่ว่า จะสามารถสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างไร และรูปแบบดังกล่าว จะตอบโจทย์การอยู่ร่วมกันของคนสามวัยในครอบครัวได้ในระดับใด การวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงพื้นที่ ที่ไม่เพียงอธิบายสาเหตุของความขัดแย้ง แต่ยังเสนอรูปแบบเชิงบูรณาการ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกในการลดความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ภายใต้แนวคิดเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ภายใต้แนวคิดเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methods Research) โดยมุ่งเน้นการอธิบายและพัฒนารูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเชิงปริมาณใช้เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น สาเหตุของความขัดแย้ง และการนำหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนา มาใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ มุมมอง และแนวทางปฏิบัติของกลุ่มคนสามวัย รวมทั้งการสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อพัฒนารูปแบบเชิงพุทธบูรณาการอย่างเป็นระบบ การออกแบบการวิจัยลักษณะนี้ ช่วยให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรกลุ่มคนสามวัยในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

2.1 กลุ่มเยาวชน (นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่)

2.2 กลุ่มวัยทำงาน (บุคลากรที่ประกอบอาชีพและทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่)

2.3 กลุ่มผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่)

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 360 คน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็นกลุ่มละ 120 คนต่อช่วงวัย และเพิ่มเติมผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 24 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 384 คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามช่วงวัย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคำนึงถึงประสบการณ์การใช้ชีวิตในครอบครัวระหว่างคนสามวัย และความสามารถในการสะท้อนปัญหาและแนวทางการลดความขัดแย้งในครอบครัว

3. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

3.1 แบบสอบถาม สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 สาเหตุและลักษณะของความขัดแย้งและความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย

ส่วนที่ 3 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัว

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาประสบการณ์ มุมมอง และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันของคนสามวัยในครอบครัว

3.3 เครื่องมือการวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม โดยดำเนินการเก็บรวบรวม ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำไปประมวลผลทางสถิติ 2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มคนสามวัย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุ แนวทางการแก้ไข และการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในครอบครัว พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลภาคสนามเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป สาเหตุของความขัดแย้ง และระดับการนำหลักธรรมมาใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัว 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้งในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ มุ่งศึกษาระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี ในครอบครัวระหว่างคนสามวัยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเด็นการประเมิน โดยผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นถึงระดับการยอมรับและการเห็นคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในฐานะกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถแสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

ประเด็นการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
การประชุมปรึกษาหารือและหาข้อตกลงร่วมกัน	4.10	0.863	มาก
การปฏิบัติตามมติพร้อมอย่างพร้อมเพรียง	4.12	0.894	มาก
การรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ดีงาม	4.14	0.820	มาก
การให้ความเคารพผู้อาวุโสและผู้ใหญ่	3.93	0.981	มาก
การไม่เบียดเบียนและไม่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว	4.06	0.813	มาก
การดูแลและปกป้องทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม	4.29	0.862	มากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
การยอมรับเสี่ยงช่างมากในการตัดสินใจร่วมกัน	4.20	0.800	มาก
การประนีประนอมถ้อยทีถ้อยอาศัย	4.25	0.776	มากที่สุด
ภาพรวม	4.14	0.627	มาก

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมมาใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี
ในครอบครัวระหว่างคนสามวัย

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัว ระหว่างคนสามวัย อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.627 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้ความสำคัญต่อหลักธรรมในฐานะเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในครอบครัว

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การดูแลและปกป้องทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.862) และการประนีประนอมถ้อยทีถ้อยอาศัย ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.776) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความรับผิดชอบรวมและการสื่อสารอย่างอ่อนโยนเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความขัดแย้งในครอบครัว ขณะที่ประเด็น การให้ความเคารพผู้อาวุโสและผู้ใหญ่ แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงบทบาทของค่านิยมด้านความเคารพและการยอมรับระหว่างวัยในสังคมไทย

1. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มตัวแทนคนสามวัย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มเยาวชน ในจังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ซึ่งมีทั้งมิติของความขัดแย้งและมิติของความเกื้อกูลที่ดำรงอยู่ร่วมกัน โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยออกเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก คือ ลักษณะและสาเหตุของความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัย จากการสัมภาษณ์พบว่า ความขัดแย้งมิได้เกิดจากความแตกต่างด้านอายุเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ ความคาดหวัง และวิถีชีวิตของแต่ละช่วงวัย กลุ่มวัยทำงานสะท้อนว่าตนเองต้องเผชิญแรงกดดันจากภาระทางเศรษฐกิจ การทำงาน และการดูแลสมาชิกในครอบครัวพร้อมกันหลายรุ่น จึงเกิดความเครียดและความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการได้รับความเคารพ การใส่ใจ และการมีบทบาทในครอบครัว ส่วนกลุ่มเยาวชนต้องการพื้นที่ในการแสดงออก ความเข้าใจ และการยอมรับในความคิดที่แตกต่าง ความไม่สอดคล้องของความคาดหวังเหล่านี้นำไปสู่ความไม่เข้าใจ การสื่อสารที่ขาดความอ่อนโยน และในบางกรณีการใช้ถ้อยคำหรือท่าทีที่กระทบกระเทือนจิตใจซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นในลักษณะสะสมและแฝงเร้น มากกว่าการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงโดยตรง

ประเด็นที่สอง คือ บทบาทของการให้เกียรติ การยอมรับ และการประนีประนอมในการลดความขัดแย้ง ผลการสัมภาษณ์จากทั้งสามกลุ่มมีความสอดคล้องกันในประเด็นว่า การลดความขัดแย้งในครอบครัวมิได้เกิดจากการเอาชนะกันทางเหตุผล หากแต่เกิดจากการยอมลดทอนอัตตา การให้เกียรติซึ่งกันและกัน และการยอมรับความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย กลุ่มผู้สูงอายุสะท้อนว่าการเปิดใจรับฟังความคิดของคนรุ่นใหม่ และการลดความคาดหวังว่าทุกอย่างต้องเป็นไปตามประสบการณ์ของตน เป็นปัจจัยที่ช่วยให้บรรยากาศในครอบครัวดีขึ้น ขณะที่กลุ่มวัยทำงานเห็นว่าการได้รับความเข้าใจจากทั้งผู้สูงอายุและเยาวชน ช่วยลดความตึงเครียด และทำให้สามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เชื่อมความสัมพันธ์ในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนกลุ่มเยาวชนให้ความเห็นว่า การได้รับโอกาสในการอธิบายเหตุผลและความคิดของตน โดยไม่ถูกตัดสินหรือปิดกั้น ช่วยให้เกิดความรู้สึก เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมากขึ้น การประนีประนอมถ้อยทีถ้อยอาศัย จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนความขัดแย้ง ให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ประเด็นที่สาม คือ การตีความบทบาทของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในฐานะกลไกเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอปริหานิยธรรม ถูกมองว่า เป็นกรอบคุณค่าที่ช่วยกำกับพฤติกรรม และความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ หลักการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน การยอมรับมติร่วม การไม่เบียดเบียนกัน และการให้ความเคารพผู้อาวุโส ถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยกันในครอบครัวก่อนตัดสินใจเรื่องสำคัญ การแบ่งปันภาระหน้าที่ และการหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหา การตีความหลักธรรมในลักษณะนี้มีได้เป็นเพียงการยึดถือเชิงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติทางสังคมที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างเหตุผล อารมณ์ และความสัมพันธ์

ประเด็นที่สี่ คือ การบูรณาการหลักธรรมกับบริบทวัฒนธรรมล้านนา ในการสร้างความสามัคคี จากการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ความเข้มแข็งของรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการอยู่ที่การผสมผสานหลักธรรมกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น การใช้กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีเป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัย การทำบุญร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การร่วมกิจกรรมในวัด และประเพณีปีใหม่เมือง ล้วนเป็นกลไกที่เอื้อให้คนสามวัยได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลดช่องว่างทางความคิด วัฒนธรรมล้านนาจึงทำหน้าที่เป็น สื่อกลางทางสังคมที่ช่วยถ่ายทอดคุณค่าทางพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติจริงในครอบครัว

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวมได้ว่ารูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการ เป็นกระบวนการที่เน้นความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูล การสื่อสารอย่างมีสติ และการยอมรับซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบคุณค่า และใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นกลไกสนับสนุน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่เพียงอธิบายสาเหตุของความขัดแย้ง หากแต่ชี้ให้เห็นแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงรูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลวิจัยเป็นประเด็นได้ดังนี้

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างวัย มากกว่าการจัดการความขัดแย้งเชิงอำนาจหรือเชิงบังคับ ผลการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณสะท้อนตรงกันว่า ความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเกิดขึ้นจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังในชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนกลางของครอบครัว ต้องแบกรับภาระทางเศรษฐกิจและการดูแลสมาชิกหลายรุ่นพร้อมกัน จึงเกิดความตึงเครียดและความเปราะบางทางอารมณ์ ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการได้รับความเคารพและการมีคุณค่าในครอบครัว ส่วนกลุ่มเยาวชนต้องการการยอมรับในความคิดและตัวตน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดว่า ความขัดแย้งในครอบครัวมิได้เป็นเพียงปัญหาส่วนบุคคล หากแต่เป็นผลสะท้อนของโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่กดทับบทบาทของแต่ละช่วงวัย (ศรวิษฐ์ เกื้อรักษ์, และนิรมล ยินดี, 2568) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ เขตประทุม (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเครียดจากบทบาทการทำงานและครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ให้ภาพที่แตกต่างจากงานศึกษา ที่อธิบายความขัดแย้งในครอบครัวผ่านกรอบความรุนแรงหรือปัญหาพฤติกรรมเป็นหลัก (จินตนา วัชรสินทร์ และคณะ, 2561) โดยพบว่าความขัดแย้งในบริบทจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเชิงแฝง สะสม และเชื่อมโยงกับความไม่สมดุลของบทบาทระหว่างวัย มากกว่าการใช้ความรุนแรงโดยตรง ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางจัดการความขัดแย้ง ที่มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ มากกว่าการแก้ไขเฉพาะพฤติกรรมปลายเหตุ

เมื่อพิจารณาบทบาทของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบอย่างชัดเจนว่าหลักอปริหานิยธรรม และแนวคิดเรื่องการประณีตประณีตยอมถ้อยที่ถ้อยอาศัย เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการ โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณสะท้อนว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน การยอมรับนับถือร่วม การไม่เบียดเบียน และการประณีตประณีตในระดับสูงมาก ขณะที่ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมเหล่านี้ ถูกตีความและนำไปใช้ในฐานแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันมากกว่าการยึดถือเชิงพิธีกรรม สาเหตุที่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะนี้อาจอธิบายได้จากบริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและโครงสร้างความหมายทางสังคม หลักธรรมจึงทำหน้าที่เป็นกรอบคุณค่าที่ช่วยลดอัตตา สร้างสติ และเอื้อให้เกิดการสื่อสารอย่างอ่อนโยนในครอบครัว ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงาน

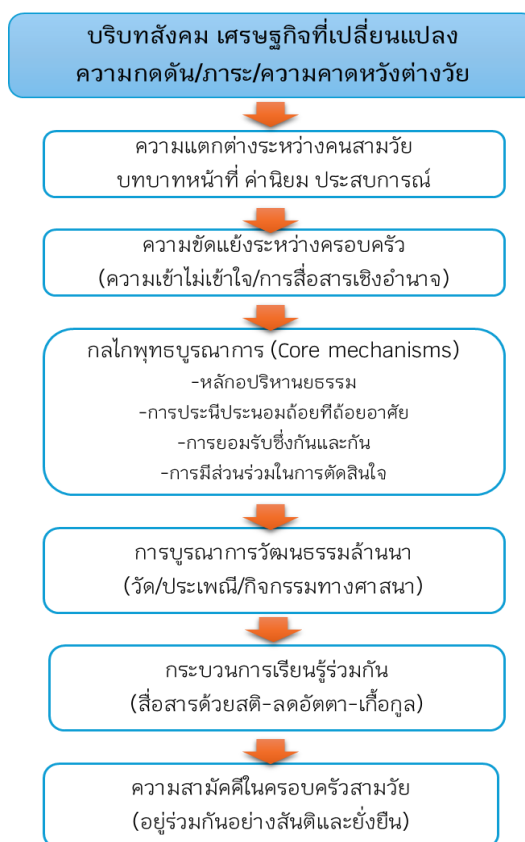
ของพระมหานกร สร้อยศรี และพระครูประโชติพัชรพงศ์ (ณัฐพงษ์ พิทักษ์อัมพรกุล) (2563) ที่ระบุว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ และสอดคล้องกับงานของจินตารวรรณ กาญจนภานุพันธ์ (2562) ที่พบว่า การใช้หลักธรรมเชิงพุทธช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในระดับครอบครัวและชุมชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางชิ้นตั้งข้อสังเกตว่า การนำหลักธรรมมาใช้โดยไม่ปรับให้สอดคล้องกับบริบทของคนรุ่นใหม่อาจไม่เกิดผลอย่างแท้จริง (ยงยุทธ แสนประสิทธิ์, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่พบว่า การสื่อสารและการตีความหลักธรรมให้เข้าใจง่าย และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอธิบายความหมายของหลักธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้รูปแบบเชิงพุทธบูรณาการสามารถลดความขัดแย้งได้จริง

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งของการอภิปรายผล คือ บทบาทของการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมล้านนา ในการสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ความเข้มแข็งของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไม่ได้อยู่ที่หลักธรรมเพียงลำพัง หากแต่อยู่ที่การเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับประเพณี วิถีชีวิต และพื้นที่ทางสังคมของคนในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น การใช้วัดและกิจกรรมทางศาสนาเป็นพื้นที่กลางในการพบปะและทำกิจกรรมร่วมกันของคนสามวัย การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และประเพณีปีใหม่เมือง ล้วนเป็นกลไกที่ช่วยลดช่องว่างทางวัย และเปิดพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ สาเหตุที่การบูรณาการในลักษณะนี้ได้ผล อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมล้านนาให้คุณค่ากับความเคารพ การเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติอยู่แล้ว หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงทำหน้าที่เสริมความชอบธรรมและความหมายให้กับบรรทัดฐานทางสังคมที่มีอยู่เดิม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาฉันทยา คนเจน (2555) ที่ชี้ว่าวัดและศาสนสถาน มีบทบาทเป็นกลไกทางสังคม ในการเชื่อมโยงคุณค่าทางศีลธรรมกับการพัฒนาความสัมพันธ์ในชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้แย้งกับมุมมองที่เห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัวสมัยใหม่ จำเป็นต้องแก้ไขด้วยกลไกทางกฎหมายหรือเชิงสถาบันเป็นหลัก โดยผลการวิจัยสะท้อนว่าการฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาในระดับครอบครัว สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกป้องกันและลดความขัดแย้งได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การอภิปรายผลโดยรวมจึงชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัว ระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ มิใช่เพียงรูปแบบเชิงศีลธรรม หากแต่เป็นรูปแบบเชิงสังคมวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและความสามัคคีในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย โดยชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัวมิใช่เพียงปัญหาปัจเจกหรือพฤติกรรม หากแต่เป็นกระบวนการเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างวัย ซึ่งสามารถจัดการได้ผ่านการบูรณาการทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น (ล้านนา) และกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมระหว่างคนสามวัย จึงสังเคราะห์องค์

ความรู้จากการวิจัยโมเดลพุทธบูรณาการ เพื่อการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย ดังแผนภาพดังนี้

ภาพ 1 โมเดลพุทธบูรณาการเพื่อการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัย

จากแผนภาพโมเดลสามารถอธิบายเพื่อให้เข้าใจว่าโมเดลการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการ อธิบายว่าความขัดแย้งในครอบครัวเกิดจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังของคนแต่ละช่วงวัย ภายใต้บริบทสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มวัยทำงานต้องแบกรับภาระหลักของครอบครัว ขณะที่ผู้สูงอายุต้องการการยอมรับและคุณค่า ส่วนเยาวชนต้องการพื้นที่ในการแสดงออก หากขาดกลไกกลางในการเชื่อมความเข้าใจ ความแตกต่างเหล่านี้จะสะสมและพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งเชิงแฝงภายในครอบครัว

หัวใจสำคัญของโมเดลอยู่ที่ กลไกพุทธบูรณาการ ซึ่งนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอปริหานยธรรม มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางจัดการความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน การยอมรับนับถือร่วม การไม่เบียดเบียน และการประนีประนอมถ้อยทีถ้อยอาศัย หลักธรรมเหล่านี้ทำหน้าที่ลดอัตตาและอำนาจนิยมในครอบครัว เปิดพื้นที่ให้

สมาชิกทุกวัยมีส่วนร่วมในการสื่อสารและตัดสินใจอย่างเคารพซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ความขัดแย้งถูกแปรเปลี่ยนเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้ โมเดลยังเน้นการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับวัฒนธรรมล้านนาและวิถีชีวิตของชุมชน โดยใช้วัด กิจกรรมทางศาสนา และประเพณีท้องถิ่น เป็นพื้นที่กลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสามวัย การบูรณาการดังกล่าวช่วยให้หลักธรรมฝังอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม และเอื้อต่อการสื่อสารที่อ่อนโยนและเกื้อกูล ผลลัพธ์ของโมเดลคือความสามัคคีในครอบครัวที่เกิดจากกระบวนการต่อเนื่องของการยอมรับ การสื่อสารอย่างมีสติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในครอบครัวระหว่างคนสามวัยเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกในการลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัว ที่ประกอบด้วยคนสามวัย ได้แก่ เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัยมีรากฐานจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังในชีวิต ภายใต้บริบทของแรงกดดันทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ขณะเดียวกันหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอปริหานิยธรรม การประนีประนอม และการยอมรับซึ่งกันและกัน สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมล้านนา เช่น การใช้วัดและกิจกรรมทางศาสนาเป็นพื้นที่กลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัย งานวิจัยจึงได้เสนอองค์ความรู้เชิงพื้นที่ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวมิใช่เพียงการแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรม แต่เป็นกระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์และความเกื้อกูลระหว่างคนสามวัยอย่างยั่งยืน

จากการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ทั้งข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไปนี้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัวและสังคม เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านศาสนา ควรบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธบูรณาการ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวระหว่างคนสามวัย

1.2 ควรสนับสนุนให้วัดและศาสนสถานในชุมชน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางทางสังคมสำหรับการจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจและการสื่อสารระหว่างคนต่างวัย เช่น กิจกรรมเสวนาครอบครัว กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ภาครัฐและท้องถิ่นควรพัฒนานโยบายเชิงป้องกันความขัดแย้งในครอบครัว โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร การประนีประนอม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว มากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงกฎหมายเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 สถานศึกษา มหาวิทยาลัย และโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถนำรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการจากงานวิจัยนี้ ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างวัย เช่น หลักสูตรครอบครัวสามวัย การเรียนรู้ข้ามรุ่น

2.2 ชุมชนและองค์กรศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมครอบครัวและชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนสามวัย เพื่อลดช่องว่างทางวัยและสร้างความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูล

2.3 หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาโครงการหรือคู่มือการลดความขัดแย้งในครอบครัว โดยเน้นการใช้หลักธรรมควบคู่กับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษา ไปยังพื้นที่อื่นที่มีบริบททางวัฒนธรรมแตกต่างจากจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการลดความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างคนสามวัยในระดับภูมิภาค

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองหรือเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการไปใช้จริงในครอบครัวหรือชุมชน และประเมินผลลัพธ์ในระยะยาว

3.3 ควรศึกษาปัจจัยเฉพาะของแต่ละช่วงวัยเชิงลึก เช่น มุมมองของเยาวชนต่อหลักธรรม หรือบทบาทของวัยทำงานในฐานะตัวกลางความสัมพันธ์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่ตอบโจทย์แต่ละกลุ่มวัยได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จินดาวรรณ กาญจนภานุพันธ์. (2562). กระบวนการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในหมู่บ้านเซตวัน (หนองหมุ) อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วารสารมหาจุฬานาครธรรมส์, 6(7), 72-86
- จินตนา วัชรสินธุ์, รวีวรรณ คำเงิน, ชนกพร ศรีประสาร และณัชนันท์ ชีวานนท์. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กในวัยเรียน. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5(2), 189-200.
- นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ, หริรักษ์ แก้วกับทอง, วัลภา ฐานกาญจน, นัสรินทร แซ่สะ และฮามีตะห เจะแด. (2565). เด็กและความรุนแรงในครอบครัว. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และการบริหารสังคม, 30(1), 178-216.

- พระมหาฉันทยา คนเจน. (2555). บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาพระอาจารย์สุบิน ปณีโต. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาธนกร สร้อยศรี และพระครูประโชติพัชรพงศ์ (ณัฐพงษ์ พิทักษ์อัมพรกุล). (2563). การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักพุทธธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 22(2), 183–196.
- พระมหาศิweiseน ญาณเมธี. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา: วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.
- พัชรินทร์ เขตประทุม. (2563). ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวของพยาบาลในโรงพยาบาลเถิน จังหวัดลำปาง. (การค้นคว้าอิสระปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์. (2554). รูปแบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัฐพล ใจเย็นมา และสุพล สุยะพรหม. (2561). ความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 224–238.
- ศรวิษฐ์ เกื้อรักษ์ และนิรมล ยินดี. (2568). การพัฒนาระบบความยุติธรรมสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม, 1(4), 96–120.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่. (2566). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นวันที่ 20 เมษายน 2566. เข้าถึงได้จาก <https://chiangmai.m-society.go.th/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). สถิติแรงงาน. สืบค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566. เข้าถึงได้จาก <https://chiangmai.m-society.go.th/>
- สำนักพัฒนาสังคม. (2564). สถิติความรุนแรงในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร. สืบค้นวันที่ 2 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://webportal.bangkok.go.th/upload/user/00000103/plan/Plan%202564.pdf>